

**“MILLIY O‘ZLIK VA TARIXIY XOTIRA” MAQSUD SHAYXZODA
IJODINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI**

O‘tbosarova Rushanabonu
Toshkent davlat transport universiteti
Aviatsiya transport muhandisligi fakulteti
2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisda muallif tomonidan Maqsud Shayxzodaning ijodiy merosini va uning bugungi kundagi dolzarbligini tahlil qilinadi. Shoirning asarlarida milliy o‘zlik, tarixiy xotira, inson huquqlari, ijtimoiy adolat va erkin fikrlash kabi mavzular ilgari surilgan bo‘lib, bu masalalar hozirgi zamonda ham katta ahamiyat kasb etadi. Shayxzodaning tarixiy dramalari, erkin fikrlashga bo‘lgan intilishi va tarjimonlik faoliyati bugungi kunning ijtimoiy-siyosiy muammolari bilan uyg‘unlikda ko‘rib chiqiladi. Maqolada uning ijodi milliy g‘oya, madaniy integratsiya va adabiy meros nuqtayi nazaridan o‘rganilib, yosh avlodga yetkazish zarurligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, milliy o‘zlik, tarixiy xotira, inson huquqlari, ijtimoiy adolat, erkin fikrlash, senzura, tarjima, madaniy integratsiya, o‘zbek adabiyoti.

Kirish. Maqsud Shayxzoda – o‘zbek adabiyotining eng yirik namoyandalaridan biri bo‘lib, uning asarlari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. U milliy tarix, ozodlik, inson huquqlari, adolat va erkin fikrlash kabi mavzularni yoritgan ijodkordir. Bugungi global muammolar, ijtimoiy o‘zgarishlar va milliy o‘zlikni anglash jarayonida Shayxzodaning asarlari yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Shayxzoda ijodining asosiy yo‘nalishlaridan biri milliy o‘zlik va tarixiy xotirani ulug‘lashdir. “Jaloliddin Manguberdi” tragediyasida u xalq qahramonining shonli jasoratini tasvirlab, milliy g‘urur va vatanparvarlik g‘oyalarini ilgari surgan. Jaloliddin Manguberdi obrazi nafaqat tarixiy shaxs, balki xalq mustaqilligi uchun kurashgan timsollardan biri sifatida aks etgan.

Asosiy qism

Bugungi kunda ham milliy o‘zlik va tarixiy xotirani saqlash muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonda milliy g‘oya va qadriyatlarni yosh avlodga yetkazish jarayonida Shayxzoda ijodi muhim manba bo‘la oladi. Uning asarlari yoshlar orasida tarixiy ong va vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish uchun xizmat qilishi mumkin.[1]

Shayxzodaning ijodida ijtimoiy adolat va inson huquqlari masalalari ham yetakchi o‘rin tutadi. “Mirzo Ulug‘bek” dramasida u ilm-fan va taraqqiyot yo‘lida fidokorona xizmat qilgan hukmdorning fojiali qismatini yoritgan. Ulug‘bekning ilmiy izlanishlari va erkin fikrlashi davr ziddiyatlari bilan to‘qnashgan.

Bugungi kunda ham ilm-fan va erkin fikrlashni qo‘llab-quvvatlash muhim masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Dunyoning turli burchaklarida erkin fikrlovchi ziyolilarning bosimga uchrashi, ilm-fanning siyosiy manfaatlarga qurbon qilinishi kabi holatlar kuzatilmoqda.

Shayxzodaning asarlari esa inson erkinligi, ma’rifat va adolat uchun kurashni targ‘ib etuvchi kuchli badiiy vosita bo‘lib xizmat qiladi.[2,3]

Shayxzoda sovet davrida ta’qibga uchragan ijodkorlardan biri edi. U milliy va tarixiy mavzularda yozgani, xalq ongini uyg‘otishga harakat qilgani uchun qatag‘on qilingan. U erkin fikrlashga bo‘lgan intilishlari sababli ayblanib, qattiq nazorat ostida yashashga majbur bo‘lgan.

Bugungi kunda ham dunyo miqyosida senzura va erkin fikrga bo‘lgan cheklovlar turli shakllarda davom etmoqda. Internet va ommaviy axborot vositalari rivojlangan bo‘lsa-da, ba’zi joylarda axborotga bo‘lgan erkinlik cheklanmoqda, mustaqil jurnalistlar va ziyolilar bosim ostida qolmoqda. Shayxzodaning hayoti va ijodi hozirgi kunda ham erkin fikr uchun kurashayotgan insonlar uchun ibrat bo‘la oladi.

Shayxzoda nafaqat shoir va dramaturg, balki mohir tarjimon ham edi. U rus va jahon adabiyotining ko‘plab durdonalarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan. Uning tarjimalari orqali o‘zbek kitobxonlari dunyo adabiyoti bilan tanishgan.[4,5]

Bugungi globallashuv davrida turli madaniyatlarning bir-biriga ta’siri ortib bormoqda. Jahon adabiyotini o‘zbek tiliga tarjima qilish va o‘zbek adabiyotini dunyoga targ‘ib etish hozirgi kunda ham dolzarb masalalardan biridir. Shayxzodaning tarjima sohasidagi mehnatlari bugungi tarjimonlar va ijodkorlar uchun o‘rnak bo‘lishi mumkin.

Maqsud Shayxzoda ijodining asosiy g‘oyalaridan biri – erkin fikrlash va adolat bo‘lib, bu masalalar bugungi kunda ham dolzarbdir. XXI asrda ijtimoiy tarmoqlar va media vositalari rivojlangan bo‘lsa-da, ayrim mamlakatlarda senzura, so‘z erkinligiga cheklovlar mavjud. Uning “Mirzo Ulug‘bek” dramasida ilm-fanni rivojlantirishga bo‘lgan intilish senzura va diniy mutaassiblik to‘qnashuvida tasvirlanadi. Bu bugungi kunda ham dolzarb, chunki ba’zi davlatlarda ilmiy erkinlik cheklangan yoki mustaqil fikrni bildirgan ziyolilar tazyiqqa uchraydi.[6]

Hozirgi davrda ijtimoiy tarmoqlarda ayrim mavzular cheklovga uchraydi, axborot erkinligi muammosi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shayxzoda ijodida erkin fikr uchun kurash tamoyillari bugungi yosh avlod uchun ham muhim saboqdir.

Maqsud Shayxzoda asarlarida milliy o‘zlik va tarixiy xotira asosiy o‘rin tutadi. Hozirgi globallashuv jarayonida milliy madaniyat va an’analarni saqlab qolish muhim masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. “Jaloliddin Manguberdi” – milliy g‘urur timsoli – Bugungi O‘zbekistonda tarixiy qahramonlarni tiklash, ularning nomi bilan atalgan maktab va inshootlar qurish tendensiyasi kuzatilmoqda.

Jaloliddin Manguberdi haqida Shayxzoda yozgan asarlar esa milliy g‘ururni shakllantirishga xizmat qilmoqda.[7] O‘zbek tili va madaniyatining rivojlanishi – Bugungi kunda ona tilini rivojlantirish, o‘zbek madaniyatini xalqaro miqyosga olib chiqish muhim masala bo‘lib qolmoqda. Shayxzoda o‘z ijodi bilan o‘zbek tilini adabiy va ilmiy jihatdan boyitishda muhim rol o‘ynagan. Shu bois bugungi yosh ijodkorlar uning tajribasidan ilhom olib, milliy madaniyatni rivojlantirishga o‘z hissasini qo‘shishi lozim.

Maqsud Shayxzoda adabiy tarjimalari bilan o‘zbek kitobxonlarini dunyo adabiyoti bilan tanishtirgan. Bugungi kunda O‘zbekistonda adabiy tarjimalar va milliy adabiyotga bo‘lgan e‘tibor yana ortib bormoqda.

Shayxzoda tarjima qilgan asarlar bugungi kun o‘quvchisi uchun ham muhim – U Pushkin, Shekspir, Gyote kabi yozuvchilarning asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan. Hozirda esa jahon adabiyotini milliy tilga tarjima qilish jarayoni davom etmoqda. Bugungi o‘zbek adabiyoti va global maydon – Zamonaviy o‘zbek yozuvchilari xalqaro mukofotlarni qo‘lga kiritmoqda, lekin hali ham o‘zbek adabiyoti dunyo miqyosida keng targ‘ib etilishga ehtiyoj sezadi.[8] Shayxzodaning tarjimonlik an‘anasi bugungi kun yosh tarjimonlari uchun ham dolzarb.

Bugungi kunda yosh avlod tezkor axborot oqimi ichida milliy adabiyot va tarixiy qahramonlardan yiroqlashmoqda. Shayxzodaning ijodi esa yoshlar uchun quyidagi saboqlarni beradi:

➤ Vatanparvarlik va tarixiy xotira – U o‘z asarlari orqali millat va tarixga bo‘lgan hurmatni shakllantirgan.

➤ Ilmga bo‘lgan muhabbat – Uning “Mirzo Ulug‘bek” dramasi ilmiy taraqqiyotning muhimligini ko‘rsatadi.

➤ Erkin fikrlash va adolat – Bugungi dunyoda mustaqil fikrlash va haqiqat uchun kurash Shayxzoda qahramonlari kabi dolzarb bo‘lib qolmoqda.[9,10]

Shuning uchun ham maktab va universitetlarda Shayxzoda asarlarini chuqurroq o‘rganish, uning merosini yosh avlodga yetkazish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Maqsud Shayxzodaning ijodi faqatgina o‘tgan davr mahsuli emas, balki bugungi kun uchun ham katta ahamiyatga ega. Uning asarlarida milliy o‘zlik, tarixiy xotira, adolat, erkin fikr va ma‘rifat g‘oyalari ilgari surilgan bo‘lib, bu mavzular hozirgi kunda ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shayxzodaning ijodi va hayot yo‘li hozirgi jamiyat uchun ibrat va ilhom manbai bo‘la oladi.

Shuning uchun ham uning asarlarini keng targ‘ib qilish, yosh avlodga yetkazish va ularni zamonaviy talqin qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Shayxzodaning asarlari bizni o‘z tariximizni unutmaslikka, adolat va erkinlik uchun kurashishning muhimligini anglashga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda, M. (1988). Jaloliddin Manguberdi. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti.

2. Shayxzoda, M. (1975). Mirzo Ulug‘bek (Dramalar to‘plami). Toshkent: Fan nashriyoti.

3. Yo‘ldoshev, B. (2008). Maqsud Shayxzoda ijodi va uning adabiy merosi. Toshkent: Akademnashr.

4. Karimov, I. (1999). Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. Toshkent: O‘zbekiston.

5. Qosimov, B. (2010). O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.

6. Bo‘ronov, A. (2015). Maqsud Shayxzodaning tarixiy dramalaridagi milliy ong va ozodlik g‘oyalari. “O‘zbek tili va adabiyoti” jurnali, 2015(3), 45–52.

7. Islomov, O. (2019). Maqsud Shayxzoda tarjimalari va ularning o‘zbek adabiyotiga ta’siri. O‘zbekiston Milliy universiteti Ilmiy xabarnomasi, 2019(4), 67–74.

8. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi. (2024). Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodi. <https://www.natlib.uz> (<https://www.natlib.uz/>)

9. Ziyonet ta’lim portali. (2024). Maqsud Shayxzodaning ijodiy merosi va uning dolzarbligi. <https://www.ziyonet.uz> (<https://www.ziyonet.uz/>)

10. O‘zbek adabiyoti sayti. (2024). Shayxzodaning asarlari va tarjimalari. <https://www.uzadabiyoti.uz> (<https://www.uzadabiyoti.uz/>)